

ПАРТИЦИПАЦІЙНИЙ БЮДЖЕТ ЯК ФІНАНСОВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація

У дослідженні аргументовано актуальність та своєчасність залучення населення до взаємодії з органами місцевої влади у процес формування місцевих бюджетів на засадах партиципаційного бюджетування. Розглянуто тлумачення науковців змісту поняття «партиципаційне бюджетування», виявлено загальні риси та відмінності сутності партиципаційного бюджетування. Досліджено процедуру розробки партиципаційного бюджету як нетипову політичну ситуацію з залученням до формування бюджету різних груп населення. Визначені структурні компоненти процесу реалізації партиципаційного бюджету та дана характеристика учасників процесу. Розглянуто переваги та недоліки запровадження партиципаційного бюджетування з практичними прикладами впровадження в деяких обласних містах України. Запропоновано заходи щодо подальшого розвитку механізму партиципаційного бюджету з метою вдосконалення діяльності органів місцевої влади на основі нововведень та змін щодо забезпечення порядку проведення конкурсу для підтримки проектів громадських організацій за рахунок бюджетних коштів.

Ключові слова: місцевий бюджет, партиципаційний бюджет, місцева влада, громадянське суспільство, механізм партиципаційного бюджетування, децентралізація.

М. А. Москалев, к.п.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

ПАРТИЦИПАТОРНЫЙ БЮДЖЕТ КАК ФИНАНСОВАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Аннотация

В исследовании аргументированы актуальность и своевременность привлечения населения к взаимодействию с органами местной власти в процесс формирования местных бюджетов на основе партиципаторного бюджетирования. Рассмотрены толкования ученых к содержанию понятия «партиципаторное бюджетирование», выявлены общие черты и различия сущности партиципаторного бюджетирования. Исследована процедура разработки партиципаторного бюджета как нетипичной политической ситуации с привлечением к формированию бюджета различных групп населения. Определены структурные компоненты процесса реализации партиципаторного бюджета и дана характеристика участников процесса. Рассмотрены преимущества и недостатки введения партиципаторного бюджетирования с практическими примерами внедрения в некоторых областных центрах Украины. Предложены меры по дальнейшему развитию механизма партиципаторного бюджета в целях совершенствования деятельности органов местной власти на основе нововведений и изменений по обеспечению порядка проведения конкурса для поддержки проектов общественных организаций за счет бюджетных средств.

Ключевые слова: местный бюджет, партиципаторный бюджет, местные власти, гражданское общество, механизм партиципаторного бюджетирования, децентрализация.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань становлення громадянського суспільства в Україні є залучення населення до взаємодії з органами місцевої влади у процес формування місцевих бюджетів з дієвим механізмом громадського контролю їхнього ефективного виконання. Європейський досвід багатьох країн застосування різноманітних підходів та форм участі громадськості у суспільних процесах та взаємодії з органами місцевої влади у формуванні та розподілі фінансових ресурсів ґрунтується на демократичних принципах за встановленими міжнародними стандартами та у відповідному нормативно-правовому полі.

Наразі Україна визначила шлях свого розвитку, в основі якого лежать європейські цінності та традиції, що зумовлює реформування органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади, тобто фактичну повну перебудову діючої системи управління у взаємодії з територіальними громадами. Європейська та світова практика засвідчує, що проблеми місцевих громад можуть ефективно вирішуватись тільки на місцевому рівні.

Більшість країн Центрально-Східної Європи пройшли довгий шлях у побудові механізму забезпечення участі громад у формуванні та використанні місцевих ресурсів та отримали величезний поштовх для свого розвитку. Підходи щодо організації взаємодії органів влади з громадськістю та громадської участі сформульовані міжнародними організаціями, зокрема Радою Європи. В Україні на основі міжнародних стандартів створено необхідне нормативно-правове поле взаємодії органів влади з громадськістю. В умовах проведення децентралізації місцевих бюджетів забезпеченню взаємодії органів влади з громадськістю могло б сприяти широке впровадження в практику сучасних інноваційних демократичних інструментів участі громадян у процес формування та виконання місцевих бюджетів на засадах партиципційного управління.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти партиципційного бюджетування як елементу бюджетної політики у вирішенні питань місцевого значення досліджували зарубіжні та українські вчені: Ж. Белец [1], В. Габрінець [2], Б. Вамплер [3], Д. Длугож [4], К. Херцберг [5], Т. Кравченко [6], Е. Шах [7] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, невирішеним аспектом загальної проблеми залишається недостатнє впровадження інноваційних демократичних інструментів

реалізації громадянами права на участь у місцевому самоврядуванні в Україні, зокрема впровадження процесу партиципаційного бюджетування.

Метою даного дослідження є визначити теоретичні та практичні засади партиципаційного бюджетування в контексті залучення населення до взаємодії з органами місцевої влади, та проаналізувати основні ризики та обмеження цього процесу на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. Зараз у теоретичних дослідженнях формування механізму партиципаційного бюджету або бюджету участі відносять до експериментальної практики управління місцевими фінансами. Основна ідея партиципаційного бюджетування полягає в залученні громадян безпосередньо до процесу ухвалення рішень з розподілу бюджетних коштів на реалізацію їхніх власних проєктів, пов'язаних з розвитком громади. Фактично, використання норм прямої демократії має за мету покращення рівня комунікації між людьми, громадою та владою.

Провідні науковці, що досліджують проблематику партиципаційного бюджетування, дають схожі тлумачення цього поняття, в основі якого є англійське слово «participate» – «брати участь».

Д. Длугож вважає, що партиципаційний бюджет – це бюджет, створений за участі громадян. При цьому розподіл частини бюджету громади здійснюється комісією, що складається з обраних у результаті жеребкування мешканців громади й посадовців. Члени територіальної громади отримують можливість вирішувати, яким чином буде витрачено певну суму бюджетних коштів [4].

Згідно з тлумаченням Е. Шаха, партиципаційний бюджет – це демократичний процес, що передбачає надання громадянам (зокрема й тим, які формально не мають громадянства) права розподілу частини коштів з міського бюджету або іншого бюджету, який їх стосується [7].

В трактовці Б. Вамплера, партиципаційний бюджет – це місцевий бюджет, розроблений та затверджений за участю громадськості, тобто фінансовий план спільного управління, що здійснюється громадянами та місцевими органами влади. Партиципаційний бюджет надає мешканцям міста можливість вносити свій вклад у розгляд і прийняття фінансових рішень з пріоритетних питань [3].

Європейські науковці І. Сентоме, К. Херцберг та А. Ріке розуміють під словами «партиципаційний бюджет» будь-який експеримент за участю громадян, який відповідає таким п'яти умовам:

– обсяги наявних фінансових ресурсів і параметри бюджету мають бути предметом дискусії. Будь-яка схема участі опосередковано відображається

на ситуації в сфері фінансів, при цьому бюджетування за участю громадськості має справу виключно з обмеженими ресурсами;

– партиципаційне бюджетування торкається не тільки рівнів, скажімо, мікрорайону, в цей процес має бути задіяний рівень міста (або району) з обраною радою та визначеними повноваженнями щодо місцевої адміністрації. Наявність муніципального фонду в рамках мікрорайону або ради мікрорайону як такого не є свідченням бюджетування за участю громадськості;

– процес повинен мати постійний характер: одне-єдине засідання або один референдум з фінансових питань не є партиципаційним бюджетуванням;

– громадськість повинна брати участь в обговоренні бюджету в спеціально створених для цього рамках: засідання міської ради, відкрите для присутності громадян в момент обговорення міського бюджету не є процесом прийняття партиципаційного бюджету;

– для забезпечення визначеного рівня участі громадян в розробці та прийнятті бюджету недостатньо зробити роботу міської фінансової комісії доступною для присутності мешканців [5].

Концепція та процедура розробки партиципаційного бюджету є нетиповою політичною ситуацією та представляє собою не тільки новий шлях знаходження рішень щодо складних питань формування бюджету, але й виклик для різних груп діючих осіб, задіяних в нову форму взаємодії у бюджетному процесі.

Бюджетні процеси не повинні, як і раніше, залишатися прерогативою мерів, членів місцевих рад та місцевої адміністрації. Громадяни повинні мати шанс заявляти про свої ідеї та погляди щодо прийняття будь-яких рішень. З іншого боку, громадяни повинні бути готові взяти на себе частину роботи і певну частку відповідальності. Цей процес в психологічному і практичному плані отримує підтримку завдяки нинішньому процесу модернізації системи місцевого управління. Крім цього, на фоні безперервного збільшення дефіциту фінансових ресурсів зростає необхідність спільного розв'язання даної проблеми.

У процесі прийняття політичних рішень і, особливо, в процесі участі громадян у розробці та затвердженні бюджетів можна виділити чотири різні групи зацікавлених осіб: громадяни, члени місцевої адміністрації, політики і представники бізнесу.

Місцева адміністрація зацікавлена в процесі партиципаційного бюджетування, тому що відбувається зниження рівня відповідальності місцевої влади у виконанні легітимних зобов'язань при зменшенні обсягів фінансування; деякі адміністрації відкрито або в завуальованій формі говорять про те, що партиципаційне бюджетування спрямовано на те, щоб

покласти на мешканців більший обсяг відповідальності за прийняття рішень на локальному рівні; рішення або пріоритети, що отримали підтримку самих громадян, сприймаються як більш легітимні, ніж у тих випадках, коли вони приймаються місцевою радою одноособово.

Інтереси громадян полягають у своєчасному отриманні інформації про політичні і фінансові рішення, прийняті на рівні їхнього муніципального утворення. Крім цього, громадяни хочуть мати можливість озвучувати свої власні ідеї та пріоритети. Громадяни також прагнуть до участі в цьому процесі, щоб внести свій вклад у забезпечення більш високої якості життя в їхньому муніципальному утворенні.

Водночас, місцеві політичні діячі часто сприймають розширену участь громадян як зайву, оскільки побоюються того, що це стане загрозою для їхніх владних повноважень. У деяких випадках мери одноосібно приймали рішення про розробку партиципаційного бюджету, тим самим відсуваючи на другий план членів міської ради та громадськість. Вирішенням цієї проблеми може стати підвищення довіри до політичних діячів зі сторони громадян шляхом впровадження і надання легітимності ідеям громадян при прийнятті адміністративних рішень.

У процесі розробки і затвердження партиципаційних бюджетів вплив представників бізнесу незначний, тому що вони не зацікавлені в участі громадськості в розробці бюджетів, оскільки мають власні канали спілкування з місцевою адміністрацією. Бізнесмени побоюються заперечень з боку активістів муніципальних об'єднань у процесі прийняття бюджету.

Таким чином, застосування партиципаційного бюджетування забезпечує підвищення відповідальності за свою діяльність і мешканців, і місцевої влади, на основі чітко визначених повноважень та довіри. Зняття таємності з бюджетного процесу має супроводжуватися поліпшенням загального розуміння громадянами бюджетних питань, здатності ними застосовувати вартісний аналіз у впровадженні власних ідей, визначаючи користь та доцільність упровадження проекту, а відтак і усвідомлювати співучасть в житті територіальної громади.

Позитивними аспектами формування партиципаційного бюджету є: зміна свідомості політиків і певної частини мешканців; підтвердження того, що громадяни можуть долучатись до процесів і приймати рішення стосовно розподілу державних коштів; реалізація необхідних завдань; зростання громадянської активності; поява нових громадських лідерів; поступові зміни в способі роботи органів самоврядування (зокрема завдяки прозорості процесів та контролю з боку громадськості).

Проблемні аспекти полягають у тому, що: не всі партиципаційні бюджети відповідають високим стандартам і вимогам; доволі часто партиципаційні бюджети мають плєбісцитарний характер; запропонований механізм радше не мотивує до широкої дискусії та обговорення; малоефективні способи впливу на якість бюджету участі (наприклад, шляхом розповсюдження й популяризації стандартів) [8].

В Україні експериментальне впровадження бюджету участі розпочалося лише з середини 2015 року в Чернігові, Черкасах і Полтаві в межах реалізації проекту «Партиципаційний бюджет – можливості для підвищення громадської активності і встановлення належного партнерства з органами влади», запровадженого Польсько-Українською фундацією співпраці ПАУСІ. Проект ставив за мету підвищення рівня залучення мешканців Чернігова, Черкас і Полтави до процесу ухвалення рішень щодо розвитку міст і поліпшення діалогу між місцевою владою та громадськістю шляхом співпраці в плануванні та імплементації партиципаційних бюджетів.

Проектом передбачалось, що посадовці міської влади отримають детальну інформацію про концепцію бюджетів участі та переваги її запровадження; представники громадських організацій отримають практичні навички модерування зустрічей з громадянами та впровадження соціальної діагностики партиципаційного бюджетування; учасники проекту упродовж навчального візиту до Польщі вивчать досвід міст, що використовують практику партиципаційного бюджетування; міжсекторальна команда координуватиме процес зворотного зв'язку з громадою, аналізу пропозицій, їх пріоритетності, відбору та подання до міської влади; обрані містянами заявки буде включено до місцевого бюджету [9].

Так, практика впровадження партиципаційного бюджету у м. Чернігів показала, що у 2015 році до голосування у рамках бюджету участі допущено 56 проектів, з яких 32 стосувалися капітальних витрат, а 24 – поточних. Переможцями шляхом голосування чернігівців визначені 17 проектів: 13 – у частині поточних витрат, 4 – у частині капітальних витрат. Серед цікавих проектів переможців слід виділити наступні: створення служби соціального таксі у місті Чернігові для людей з обмеженими можливостями, створення інформаційно-культурного центру «Файнбук» у віддаленому районі міста, що передбачає надання мешканцям району основ комп'ютерної грамотності, мови, інформаційних послуг.

З 4,8 млн. грн., які виділялися на громадський бюджет, половину суми витратили на капітальні ремонтні роботи в чотирьох комунальних закладах, за які проголосували найбільше чернігівців. Але на прийняття цих рішень потужний вплив вчинив адміністративний ресурс, що ставить під сумнів

витрачання коштів, виділених на партиципаційний бюджет. Проблеми в комунальних закладах міста були і ще довгий час будуть, і вирішувати їх необхідно за рахунок інших статей бюджету, а саме тих, які йдуть на утримання освітніх та медичних закладів. Адже ідея саме «громадського бюджету» – фінансувати інноваційні ідеї городян, які додають «родзинку» місту чи створюють комфортніші умови проживання містян.

У 2016 році громадські активісти та представники міської ради намагалися запобігти виникненню подібних ситуацій. Так, передбачалось, що реалізація пропозицій та проектів за рахунок громадського бюджету може стосуватися лише об'єктів, що належать до комунальної власності міста та є загальнодоступними для всіх мешканців міста. Тобто тепер фінансування не могло стосуватися, наприклад, туалетів шкіл чи їдалень лікарень. Але на практиці кошти бюджету участі, як і у попередньому році, розподілялись на витрати (ремонт фасадів шкіл, благоустрій територій бюджетних установ та ін.), які мали фінансуватись з міського чи державного бюджетів [10].

Враховуючи практику запровадження партиципаційного бюджетування у пілотних проектах у 2016 році Кабінетом Міністрів України затверджено зміни до порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка. Нововведення та зміни щодо забезпечення порядку проведення конкурсу для підтримки проектів громадських організацій за рахунок бюджетних коштів схвалюється експертним середовищем, оскільки це сприятиме збільшенню позитивної конкуренції в середовищі громадських організацій, ефективному виконанню завдань, раціональному використанню ресурсів [11].

Загалом на сьогодні в Україні партиципаційне бюджетування заплановано до впровадження у всіх містах обласного значення. Як приклад запропонованих урядом змін, розглянемо механізм запровадження партиципаційного бюджетування у місті Чернівці на основі «Програми реалізації бюджету ініціатив чернівчан (бюджету участі) у місті Чернівці на 2016-2020 роки», яка затверджена Чернівецькою міською радою [12].

Метою Програми є створення та запровадження ефективної системи взаємодії влади та громадськості в бюджетному процесі для задоволення потреб мешканців міста Чернівці. Програма сприятиме залученню громадян до бюджетного процесу, запровадженню процесу демократичного обговорення та прийняття рішень, у якому члени територіальної громади вирішуватимуть, як розподілити кошти міського

бюджету та визначатимуть першочергові для реалізації проекти з розбудови міста, створення сучасного громадського простору.

Формування Бюджету ініціатив чернівчан відбувається на регулярній основі в обсязі до 1% доходів загального фонду міського бюджету без урахування трансфертів. У формуванні Бюджету ініціатив чернівчан на відповідний рік міська рада та її виконавчі органи орієнтуються на суму, необхідну для реалізації проектів, які набрали найбільшу кількість голосів під час рейтингового голосування. Проекти за обсягом фінансування за рахунок коштів Бюджету ініціатив чернівчан поділяються на: 1) великі – з обсягом фінансування від 300 тис. грн. до 1000 тис. грн., обсяг фінансування великих проектів становить 40% від загального обсягу Бюджету ініціатив чернівчан; 2) малі - з обсягом фінансування до 300 тис. грн., обсяг фінансування малих проектів становить 60% від загального обсягу Бюджету ініціатив чернівчан. Механізм реалізації програми громадського бюджету (бюджету участі) у місті Чернівці на 2016-2020 роки наведено на рисунку 1.

Таким чином, впровадження Бюджету участі у місті Чернівці здійснюється на основі певного алгоритму, який склався при впровадженні пілотних проектів. До основних моментів цього алгоритму можна віднести:

- функціонування робочої групи з-поміж представників громадськості та представників органів місцевого самоврядування для започаткування й упровадження процесу партиципаційного бюджетування;
- процес соціальної мобілізації та основні організаційні навички, що застосовуються для модерування зустрічей з громадянами, упровадження соціальної діагностики відповідно до стандартів проведення консультації;
- вивчення провідного зарубіжного досвіду спільної роботи громадських активістів та місцевої влади в підготовці бюджетів;
- популяризацію ідеї партиципаційного бюджетування шляхом активного залучення мас-медіа та через соціальні мережі; проведення глибокого дослідження проблем і потреб громад шляхом обговорення на спеціальних зустрічах і форумах з використанням інтерактивних форм обговорення впровадження процесу партиципаційного бюджетування;
- визначення напрямків використання місцевих коштів партиципаційного бюджету, підготовка заявок для фінансування відповідно до потреб мешканців територіальної громади;
- презентацію заявок за ієрархією, розроблення критеріїв оцінювання, відбір пропозицій; збір пріоритетних заявок у єдину бюджетну пропозицію, затвердження місцевих бюджетів [1].

ЕТАП 1. Подання проектів

- 1.1 Інформаційна кампанія щодо ознайомлення жителів міста з основними принципами та можливостями громадського бюджетування, вимогами до подання проектів та заохочення мешканців до подання пропозицій.
- 1.2 Подання проектів до Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП) у паперовому та електронному вигляді.
- 1.3 Створення переліку поданих проектів та їх сканування.

ЕТАП 2. Аналіз пропозицій

- 2.1 Перевірка повноти та правильності заповнення бланку пропозицій (проекту) та передача до виконавчих органів Чернівецької міської ради, до повноважень яких відноситься реалізація проектів.
- 2.2 Розміщення відсканованих проектів (за винятком інформації про персональні дані та на розповсюдження якої автори не дали своєї згоди) на офіційному веб-порталі Чернівецької міської ради.
- 2.3 Передача відсканованих перевірених проектів до виконавчих органів Чернівецької міської ради та до Експертної групи.
- 2.4 Здійснення аналізу поданих проектів, за результатами яких заповнюється Бланк-аналізу пропозицій (проекту), що передаються до уповноваженого робочого органу;
- 2.5 Узагальнення бланків аналізу пропозицій.
- 2.6 Остаточне визначення проектів, які допускаються до голосування, проведення жеребкування щодо визначення порядкового номера проекту у переліку проектів, що допускаються до голосування.
- 2.7 Розміщення на сайті Чернівецької міської ради:
  - перелік та власне проекти, які допускаються до голосування;
  - перелік проектів, які отримали негативну оцінку (із обґрунтуванням відмови);
  - перелік пунктів голосування.

ЕТАП 3. Визначення проектів-переможців

- 3.1 Визначення громадської думки шляхом голосування, яке проводиться за формою бланку для голосування в режимі он-лайн на сайті міської ради, а також в пунктах для голосування згідно з оприлюдненим переліком.
- 3.2 Підрахунок голосів відповідно до отриманих результатів електронного голосування та заповнених бланків для голосування.
- 3.3 Встановлення підсумків голосування та визначення проектів-переможців, які будуть фінансуватися в рамках Програми.
- 3.4 Розміщення на сайті Чернівецької міської ради результатів голосування.

ЕТАП 4. Реалізація проектів-переможців

- 4.1 Обов'язкове включення головними розпорядниками коштів до бюджетних запитів на відповідний бюджетний період проектів-переможців з врахуванням вимог Бюджетного кодексу України та інструкції з підготовки бюджетних запитів.
- 4.2 Включення бюджетного запиту із проектом-переможцем до проекту міського бюджету
- 4.3 Виконання проектів-переможців.
- 4.4 Офіційне подання головними розпорядниками коштів до Робочої групи квартальних звітів стосовно стадії виконання проекту-переможця.
- 4.5 Офіційне подання головними розпорядниками коштів до Робочої групи річного звіту щодо виконання проекту-переможця із результативними показниками та показниками затрат, продукту, ефективності, якості, а також, за можливістю, фото виконаного об'єкта.
- 4.6 Розміщення узагальнених квартальних та річних звітів головних розпорядників коштів на офіційному сайті Чернівецької міської ради результатів голосування.

Рис. 1. Алгоритм реалізації програми громадського бюджету (бюджету участі) у місті Чернівці на 2016-2020 роки

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, впровадження партиципаційного бюджетування в Україні дозволить:

– якомога більше залучати громадян та представників громадських організацій до участі у використанні бюджетних коштів, тобто зміцнювати в мешканцях почуття того, що саме вони є «співвласниками» даного процесу – при збереженні загальної відповідальності за процес з боку органів влади. Громадські організації можуть проводити різноманітні інформаційно-освітні заходи, а також долучатись до обговорення бюджету і пропозицій проектів у місцевих середовищах і групах мешканців, з якими вони щодня співпрацюють;

– підвищити взаємну довіру мешканців та влади, яка будується, зокрема, на чіткості та прозорості процедур і положень, відкритості процесу та залученні до нього мешканців як на стадії організації процесу, так і в процесі обговорення форм процедури;

– стати партиципаційному бюджету інструментом стратегічного мислення при проведенні діагнозу різних аспектів функціонування міста, зокрема, стратегії розвитку громади;

– підвищити достовірність інформації про фінансовий стан при виділенні коштів на запровадження даного процесу, а також «щеплення» мешканцям розуміння можливих процедурних обмежень;

– розширити можливості впровадження різних поглядів і проектів громадян, згуртування їх навколо спільних ідей та ініціатив, які спрямовуються на розвиток громади.

Адекватна оцінка позитивного зарубіжного та вітчизняного досвіду формування і функціонування партиципаційно-орієнтованої системи місцевої влади, своєчасне його використання у процесах оптимізації публічного управління дозволять досягти значних успіхів з відновлення і зміцнення місцевого самоврядування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Белец Ж. А. Партиципаторне бюджетування як інноваційний демократичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад [Електронний ресурс]/ Ж. А. Белец // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2016. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_21

2. Габрінець В. О. Електронні громадські слухання як інноваційний інструмент розвитку місцевої демократії / Володимир Габрінець, Сергій Кандзюба, Олег Кравцов // Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 1(4). – С. 100-108.

3. Wampler, B. (2000). A Guideto Participatory Budgeting. RAPER presented at the third conference of the International Budget Project, November 4-9. Available at: <http://www.internationalbudget.org/cdrom/papers/systems/ParticipatoryBudgets/Wampler.pdf>

4. Długosz, D., Wygnański, J.J. (2005). Obywatelewspółdecydują, Przewodnik popartycupacjispołącznej. Stowarzyszenienarzewcz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa, S. 22.

5. Sintomer, Yves / Herzberg, Carsten / Allegratti, Giovanni / Röcke, Anja / Lopes, Mariana (2013): Learning from the South: Participatory Budgeting Worldwide - An Invitation to Global Cooperation, Bonn, Engagement Global.
6. Кравченко Т. Інноваційні інструменти реалізації громадянами права на участь у місцевому самоврядуванні в Україні [Електронний ресурс] / Т. Кравченко // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2015. – Вип. 2(14). – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2015-02\(14\)/22.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2015-02(14)/22.pdf).
7. Ed. Shah A. (2007). Participatory Budgeting. The World Bank, Washington, 269 p.
8. Crowdsourcing in the Miastach. Available at: <http://www.schuman.pl/pl/materialy/3579-crowdsourcing-w-miastach>.
9. Проект «Партиципаторний бюджет – можливості для підвищення громадської активності і встановлення належного партнерства з органами влади» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rauci.org/open_project.php?id=22.
10. «Співпраця заради локальних змін: успішні практики з Польщі і України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fed.org.pl/wp-content/uploads/2017/01/Uspishni_iniciatywy_UA_PL_issuu.pdf
11. Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. №1049 : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. №194 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/194-2016-%D0%BF>
12. Положення про Бюджет ініціатив чернівчан : Рішення Чернівецької міської ради від 12.05.2016 №190 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://chernivtsy.eu/portal/4/mayesh-garnu-ideyu-dlya-rozvytku-mista-bery-uchast-u-konkursi-programy-byudzhetu-initsiatyv-chernivchan-86245.html>

Maksym Moskalov, Candidate of Political Sciences,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

PARTICIPATORY BUDGET AS THE FINANCIAL COMPONENT OF LOCAL GOVERNMENT

Summary

In article investigated the relevance and timeliness of attracting people to interact with the local authorities in the process of formation of local budgets on the basis of participatory budgeting. Considered scientists to interpret meaning of "participatory budget" found common features and differences in nature participatory budgeting. Studied the development process participatory budget as atypical political situation involving the budget to different groups. The structural components of the participatory budget implementation process were defined and stakeholders were described. The advantages and disadvantages of participatory budget were introduced with practical examples of implementation in some regional cities of Ukraine. The measures for further participatory budget development mechanism were proposed to improve the activities of local authorities.

Keywords: local budget, participatory budget, local authorities, civil society, participatory budgeting mechanism, decentralization.

References:

1. Belets, J.A. (2016). Partitioning Budgeting as an Innovative Democratic Tool for Citizen Participation in the Management of Territorial Communities. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia [Theory and Practice of Public Administration and Local Self-Government]*, no. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_21 (in Ukr.).
-

2. Gabrinets, V.O., Kanzyuba, S., Kravtsov, O. (2010). Electronic Public Hearings as an Innovative Tool for the Development of Local Democracy. Derzh. upr. ta mists. samovriaduvannia [State. Exercise And the place. Self-government], vol. 1 (4), pp. 100-108 (in Ukr.).
3. Wampler, B. (2000). A Guideto Participatory Budgeting. RAPER presented at the third conference of the International Budget Project, November 4-9. Available at: <http://www.internationalbudget.org/cdrom/papers/systems/ParticipatoryBudgets/Wampler.pdf>
4. Długosz, D., Wygnański, J.J. (2005). Obywatele współdecydują, Przewodnik popartycypacji społecznej. Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa, S. 22.
5. Sintomer, Yves / Herzberg, Carsten / Allegretti, Giovanni / Röcke, Anja / Lopes, Mariana (2013): Learning from the South: Participatory Budgeting Worldwide - An Invitation to Global Cooperation, Bonn, Engagement Global.
6. Kravchenko, T. (2015). Innovative tools for the citizens' right to participate in local self-government in Ukraine. Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka [Public administration: theory and practice], no. 2 (14). Available at: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2015-02\(14\)/22.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2015-02(14)/22.pdf).
7. Ed. Shah A. (2007). Participatory Budgeting. The World Bank, Washington, 269 p.
8. Crowdsourcing in the Miastach. Available at: <http://www.schuman.pl/pl/materialy/3579-crowdsourcing-w-miastach>.
9. Project "Participative Budget - Opportunities for Enhancing Public Participation and Establishing Proper Partnership with Authorities". Available at: http://www.pauci.org/open_project.php?Id=22.
10. "Cooperation for the sake of local change: successful practices from Poland and Ukraine". Available at: https://fed.org.pl/wp-content/uploads/2017/01/Uspishni_inicjatywy_UA_PL_issuu.pdf
11. On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated October 12, 2011 No. 1049, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 16, 2016 No. 194. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/194-2016-%D0%>
12. Regulation on the Budget of Chernivtsi Initiatives, Decision of Chernivtsi City Council dated May 12, 2016 No. 190. Available at: <http://chernivtsy.eu/portal/4/mayesh-garnu-ideyu-dlya-rozvytku-mista-Bery-uchast-u-contest-programy-byudzhetu-initsiatyv-chernivchan-86245.html>

УДК. 338.43.664

В. В. Полянко, к.е.н., доцент,

В. В. Вудвуд, к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРУ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація

Визначається необхідність оптимізації економічних зв'язків суб'єктів господарювання регіонів країни. Узагальнюються наукові здобутки та обґрунтовується доцільність створення і функціонування кластерів як інструменту підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Визначаються переваги кластерної організації виробництва. Зазначається, що за умови відсутності регламентованої методики визначення можливостей кластерних утворень